

CIV-CARE P001
POSITION PAPER (NORMATIEF)

Vluchtgedrag als beschermingssignaal binnen jeugdbescherming, handhaving en toezicht

Projectcode: CIV-CARE P001

Documenttype: Normatief position paper / soft law

Status: Vastgesteld normatief kader (versie 1.1)

1. Doel en reikwijdte

Deze position paper formuleert het normatieve kader voor de duiding en opvolging van vluchtgedrag van minderjarigen binnen de jeugdbescherming en aanpalende domeinen (politie, Veilig Thuis, gemeenten en rechterlijke macht). Het document is generiek, niet-casusgebonden en dient als toetsingskader voor beleid, uitvoering, toezicht en rechterlijke beoordeling.

2. Kernstelling (norm)

Vluchtgedrag van een minderjarige is een **beschermingssignaal** en geen probleem-, overtredings- of ongehoorzaamheidsgedrag. Het signaal duidt op ervaren onveiligheid, perspectiefloosheid, onvoldoende participatie of disproportionele maatregelen. Vluchtgedrag vereist **onmiddellijke herbeoordeling** en nooit automatische escalatie van dwang, controle of terugplaatsing.

3. Juridisch fundament

Internationaal recht

- Artikel 3 IVRK – het belang van het kind als eerste overweging
- Artikel 12 IVRK – recht van het kind om gehoord te worden
- Artikel 8 EVRM – noodzaak, proportionaliteit en zorgvuldigheid bij inmenging

Nationaal recht

- Jeugdwet (kwaliteit, proportionaliteit, transparantie en participatie)
- Artikel 1:302 BW – zorgplicht gecertificeerde instelling
- Artikel 809 Rv en artikel 1:377g BW – zelfstandig hoorrecht minderjarigen

Normatieve conclusie

Het voortzetten of intensiveren van maatregelen zonder actuele herbeoordeling na vluchtgedrag is juridisch onhoudbaar en strijdig met kinderrechten en zorgvuldigheidsnormen.

4. Professionele norm

Professioneel handelen vergt: **luisteren vóór beheersen, begrijpen vóór corrigeren en herijken vóór escaleren**. Gedrag van een minderjarige is betekenisvol; vluchten is een laatste vorm van regie wanneer eerdere participatie of bescherming tekortschiet.

5. Veiligheid als leidend criterium

Veiligheid is **feitelijk, actueel en contextueel**. Formele status (gezag, plaatsing, verblijfstitel) is geen veiligheids criterium. Bij een expliciete of impliciete uiting van onveiligheid ontstaat een zorgsignaal dat een **plaats-onafhankelijke beoordeling** vereist.

6. Rolafbakening (normatief)

- **Gecertificeerde instellingen en zorgaanbieders:** herbeoordelen het kader, borgen participatie, onderzoeken alternatieven binnen gezin en sociaal netwerk.
- **Gemeenten:** dragen opdrachtgeverschap en toezichtverantwoordelijkheid voor naleving van dit kader.
- **Politie en Veilig Thuis:** handelen uitsluitend op basis van feitelijke veiligheid en zorgsignalen, niet op civielrechtelijke gezagsverhoudingen.

7. Beleids-, uitvoerings- en toezichtimplicaties

- Vluchtgedrag wordt geregistreerd als zorg- en veiligheidssignaal.
- Herbeoordeling is verplicht bij elk vluchtincident, met verzwaarde plicht bij herhaling.
- Afwijkingen vereisen schriftelijke, toetsbare en proportionale motivering.
- Toetsing door rechtbank en IGJ is voorzien en noodzakelijk.

8. Wetenschappelijke en jurisprudentiële onderbouwing

8.1 Jurisprudentiële onderbouwing (EVRM / IVRK / Nederlands recht)

Uit vaste jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens volgt dat iedere inmenging in het gezinsleven slechts is toegestaan indien sprake is van een actuele, concrete en toetsbare belangenafweging, waarbij het belang van het kind een eerste overweging vormt en positieve verplichtingen bestaan om gezinsbanden te beschermen en waar mogelijk te herstellen

(art. 8 EVRM). Formele statuskwesties, zoals gezag of plaatsing, zijn daarbij niet doorslaggevend; bepalend is de feitelijke veiligheid en het welzijn van het kind.^1

In de Nederlandse rechtsorde is voorts verankerd dat minderjarigen een zelfstandig en effectief hoorrecht hebben in procedures die hen raken (art. 12 IVRK; art. 809 Rv; art. 1:377g BW). De Hoge Raad heeft benadrukt dat dit recht daadwerkelijk moet worden geëerbiedigd, ongeacht de veronderstelde invloed op de uitkomst van de zaak.^2

8.2 Pedagogisch-wetenschappelijke onderbouwing

Binnen hedendaagse, wetenschappelijk onderbouwde pedagogiek geldt dat gedrag van kinderen en jongeren altijd betekenisvol is en moet worden begrepen in relatie tot context, stress en ervaren veiligheid. Trauma-informed care en verwante evidence-based benaderingen benadrukken dat onregelend of vermijdend gedrag veelal voortkomt uit onvoldoende ervaren veiligheid of gebrek aan invloed, en dat escalatie van controle deze patronen eerder versterkt dan vermindert.^3

Evidence-based modellen zoals Collaborative & Proactive Solutions (CPS) tonen aan dat duurzame gedragsverandering ontstaat door samenwerking, erkenning van signalen en het oplossen van onderliggende problemen, in plaats van door sanctionering of dwang.^4

8.3 Neurobiologische onderbouwing (met focus op ASS)

Neurowetenschappelijk onderzoek laat zien dat kinderen en jongeren met een autismespectrumstoornis (ASS) een verhoogde kwetsbaarheid kunnen hebben in de regulatie van stresssystemen, waaronder de hypothalamus-hypofyse-bijnieras (HPA-as) en het autonome zenuwstelsel. Afwijkingen in cortisolregulatie en stressresponsiviteit zijn bij deze groep vaker beschreven, met name in de adolescentiefase.^5

Langdurige onzekerheid en ervaren onveiligheid leiden tot verhoogde allostatische belasting, wat zich kan uiten in ontregeling, vermijdingsgedrag of vluchtgedrag. Vanuit dit neurobiologisch perspectief is het noodzakelijk om vluchtgedrag primair te benaderen als signaal van overbelasting en in te zetten op veiligheid en voorspelbaarheid alvorens beheers- of dwangmaatregelen te overwegen.^6

9. Nadere juridische, pedagogische en systeemtheoretische verdieping

9.1 Positieve verplichtingen van de staat (art. 8 EVRM)

Het recht op eerbiediging van het gezinsleven (art. 8 EVRM) omvat niet alleen een onthoudingsplicht, maar ook positieve verplichtingen voor de staat en zijn uitvoerende instanties. Deze houden in dat bij signalen van onveiligheid of ontregeling actief onderzoek moet plaatsvinden, dat passende beschermings- en herstelmaatregelen moeten worden getroffen en dat gezinsbanden waar mogelijk worden behouden of hersteld. Passiviteit of het routinematig voortzetten van bestaande maatregelen zonder actuele beoordeling is hiermee onverenigbaar.

9.2 Bestuursrechtelijke zorgvuldigheid en evenredigheid

Hoewel dit document geen bestuursrechtelijk toetsingskader beoogt te zijn, sluiten de normatieve uitgangspunten aan bij fundamentele beginselen van zorgvuldigheid, motivering en evenredigheid. Maatregelen die diep ingrijpen in het leven van een minderjarige vereisen een kenbare belangenafweging, waarbij minder ingrijpende alternatieven serieus en aantoonbaar zijn onderzocht.

9.3 Ontwikkelingspsychologische duiding: adolescentie en autonomie

De adolescentiefase wordt gekenmerkt door identiteitsontwikkeling, toenemende autonomie en gevoeligheid voor ervaren onrecht of verlies van regie. In deze ontwikkelingsfase werkt escalatie van controle doorgaans contraproductief en vergroot zij het risico op ontregeling. Vluchtgedrag kan in dit licht worden begrepen als een poging tot herstel van autonomie en psychisch evenwicht.

9.4 Hechting, loyaliteit en systeemdruk

Vluchtgedrag kan samenhangen met onveilige hechtingspatronen en loyaliteitsconflicten, met name wanneer een minderjarige zich gevangen voelt tussen verschillende systemen of verwachtingen. Institutionele druk zonder ruimte voor relationeel herstel kan deze conflicten versterken en bijdragen aan escalatie.

9.5 Neurobiologische verdieping: stressregulatie, ASS en executieve functies

Bij kinderen en jongeren met ASS is de stressregulatie vaak kwetsbaar. Overbelasting kan leiden tot verminderde executieve functies, rigiditeit en vermijdingsgedrag. Vluchtgedrag kan in deze context worden gezien als een neurobiologisch begrijpelijke reactie op overprikkeling en verlies van voorspelbaarheid, hetgeen de noodzaak onderstreept van stabiliteit, nabijheid en heldere kaders.

9.6 Systeemdynamiek en feedbackloops

Wanneer vluchtgedrag primair wordt beantwoord met controle, dwang of terugplaatsing zonder herbeoordeling, kan een negatieve feedbackloop ontstaan: stress leidt tot vluchtgedrag, waarop controle volgt, hetgeen de stress verder verhoogt. Deze systeemdynamiek verschuift het probleem van het systeem naar het kind en vergroot het risico op institutionele schade.

9.7 Normatieve beslisvragen

Ter ondersteuning van professionele en rechterlijke toetsing dienen bij elk geval van vluchtgedrag ten minste de volgende vragen te worden beantwoord:

1. Welke vorm van onveiligheid of overbelasting wordt door het kind benoemd of zichtbaar gemaakt?
2. Op welke wijze is het kind daadwerkelijk gehoord en betrokken bij de beoordeling?

3. Welke alternatieven voor escalatie zijn onderzocht, inclusief mogelijkheden binnen gezin en sociaal netwerk?
4. Is de gekozen maatregel aantoonbaar proportioneel en tijdelijk van aard?
5. Welk concreet herstel- en perspectiefplan ligt aan de maatregel ten grondslag?

9.8 Afbakening van dit normatieve kader

Deze position paper stelt geen diagnoses, beoordeelt geen individuele casuïstiek en vervangt geen behandel- of uitvoeringsprotocollen. Het document beoogt uitsluitend een normatief interpretatiekader te bieden voor de duiding van vluchtgedrag en de rechtsstatelijke en professionele verantwoordelijkheden die daaruit voortvloeien.

10. Relatie tot CIV-CARE-instrumentarium

Deze position paper vormt het **normatieve fundament** voor:

- CIV-CARE Poo1 handelingsprotocollen;
- alle casustoepassingen en processtukken binnen CIV-CARE Poo2;
- toezicht, beleidsontwikkeling en scholing.

9. Juridische status en gebruik

Dit document kwalificeert als **normatief interpretatiekader (soft law)**. Het bindt geen rechter, maar ondersteunt de uitleg van open normen en de toetsing van feitelijk handelen aan kinderrechten, de Jeugdwet en het Burgerlijk Wetboek.

10. Voetnoten en bronverwijzingen

1. EHRM 10 september 2019, *Strand Lobben and Others v. Norway* (GC), appl.nr. 37283/13, §202–213 (HUDOC).
2. HR 1 november 2013, ECLI:NL:HR:2013:1084 (hoorrecht minderjarige).
3. Nji, *Richtlijn traumagerelateerde problemen bij kinderen en jongeren* (laatst geactualiseerd).
4. Greene, R.W., 'Collaborative & Proactive Solutions', *Clinical Child and Family Psychology Review* 22 (2019), p. 1–17.
5. Zie o.m. Corbett, B.A. et al., 'Cortisol circadian rhythms and stress responses in autism spectrum disorder', *Psychoneuroendocrinology* 34 (2009), p. 123–134.
6. McEwen, B.S., 'Stress, adaptation, and disease: allostasis and allostatic load', *New England Journal of Medicine* 338 (1998), p. 171–179.

11. Versiestatus en wijzigingshistorie

Versie: 1.1

Datum: 9 januari 2026

Vorige versie:

Versie 1.0 – 18 december 2025

Aard van de wijziging (v1.0 → v1.1):

Deze versie betreft een **inhoudelijke verdieping en systematische verduidelijking** van het reeds vastgestelde normatieve kader. De kernnorm en juridische uitgangspunten zijn **ongewijzigd** gebleven.

De wijzigingen omvatten in het bijzonder:

- explicitering van positieve verplichtingen van de staat en uitvoerende instanties (art. 8 EVRM);
- versterkte juridische onderbouwing door aanvullende jurisprudentie (EHRM en Hoge Raad);
- uitbreiding met wetenschappelijk onderbouwde pedagogische kaders (trauma-informed care, ontwikkelingspsychologie, hechting);
- toevoeging van neurobiologische onderbouwing, met specifieke aandacht voor stressregulatie en ASS;
- opname van systeemtheoretische analyse (feedbackloops en institutionele risico's);
- formulering van normatieve beslisvragen ter ondersteuning van rechterlijke en inspectieve toetsing;
- verduidelijking van de afbakening en het normatieve karakter van dit document.

Juridische duiding van de wijziging:

Versie 1.1 kwalificeert als een **verduidelijkende en verdiepende herziening** van een bestaand normatief interpretatiekader (*soft law*). Er is **geen sprake van nieuwe normstelling**, beleidswijziging of wijziging van rechtspositie. Deze versie dient ter versterking van de rechtsstatelijke toepasbaarheid en toetsbaarheid van de reeds geldende norm.

Gebruik en gelding:

Deze versie vervangt versie 1.0 als actuele referentie binnen CIV-CARE P001 en is richtinggevend voor alle daarop gebaseerde P001- en P002-documenten, zonder afbreuk te doen aan de gelding van eerdere toepassingen van versie 1.0.

12. Slotbepaling

Dit normatieve position paper beoogt geen vervanging te zijn van wetgeving, rechterlijke oordeelsvorming of professionele verantwoordelijkheid, maar dient als **ondersteunend interpretatiekader** bij de toepassing van bestaande rechtsnormen binnen de jeugdbescherming en aanpalende domeinen.

Het document is opgesteld vanuit het uitgangspunt dat vluchtgedrag van minderjarigen een betekenisvol beschermingssignaal vormt dat vraagt om zorgvuldige, proportionele en participatieve beoordeling. Escalatie van dwang of controle zonder herbeoordeling is hiermee onverenigbaar.

Een minderjarige die vlucht, vraagt niet om meer beheersing, maar om betere bescherming, veiligheid en perspectief. Dit uitgangspunt geldt onverkort voor alle betrokken instanties en vormt de kern van dit normatieve kader.

Opgesteld door:



Alexander Groenheide
Voorzitter | Stichting De kamer van Sociale Waarden
Menselijke waardigheid als fundament.

info@dekvsw.nl | www.dekvsw.nl

 **06 53 44 50 54**

 **Laurastraat 87, 6471 JJ Eygelshoven**

 **KVK: 97098817 | RSIN: 867909274**

W: DeKvSW.nl

CIV initiatieven:

CIV-CARE.nl | CIV-RAMP.nl | CIV-CAMP.nl | CIV-CALL.com

Burgerschapeducatie/ theater en filmeducatie: Ubuntukids.nl

DE KAMER VAN SOCIALE WAARDEN